

УДК 338.32

«ТРАНСФОСПРОМОЖНІСТЬ» І «АДАПТИВНОТРАНСФОРМАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ» ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНО-ЛОГІСТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Дідоренко Т.В.

Тернопільський національний економічний університет

У статті подано трактування сутності й поняття категорій «адаптивнотрансформаційна здатність» підприємства сільськогосподарського машинобудування, «трансфоспроможність виробництва», продукції сільськогосподарського машинобудування, за рахунок взаємозв'язку з конкурентоспроможністю. Отримані результати направлені на забезпечення раціонального поєднання трансформації та адаптації підприємств сільськогосподарського машинобудування в контексті взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом в сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: конкурентоспроможність, адаптивно-трансформаційна здатність, трансфоспроможність виробництва, інновації, бурякоцукровий під комплекс.

Постановка проблеми. Сільськогосподарські виробники здійснюють свою діяльність в умовах, наближених до реального функціонування законів ідеального ринку. Це, у свою чергу, означає, що між виробниками сільськогосподарської продукції точиться гостра конкурентна боротьба. Конкуренція вимагає від економічних суб'єктів правильного розуміння не лише таких економічних категорій, як «конкуренція» та «конкурентоспроможність», а й «адаптивнотрансформаційні здатності» відродження підприємств сільськогосподарського машинобудування інноваційно-логістичними засобами з урахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перед тим як розглядати трансфоспроможність підприємства, ми докладно розглянемо поняття конкуренції як її основи. Одним із перших, хто обґрунтував теорію конкуренції, був А. Сміт. Він визначив, що конкуренція – це суперництво, при якому ціни регулюються залежно від попиту та пропозиції [2]. Великий вклад у розвиток теорії конкуренції А. Сміта внесли Д. Рікардо, Д. С. Міль, Дж. Робінсон, Дж. Кейнс, Й. Шумпетер, Ф. А. Хаєк, П. Хейне, К. Макконел, С. Брю, М. Портер, Г. Л. Азоев, Л. Г. Роменський, Д. Ю. Юданов та інші.

Постановка завдання. Метою роботи є розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо впровадження організаційно-економічних механізмів виявлення й підвищення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей та трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах з урахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом.

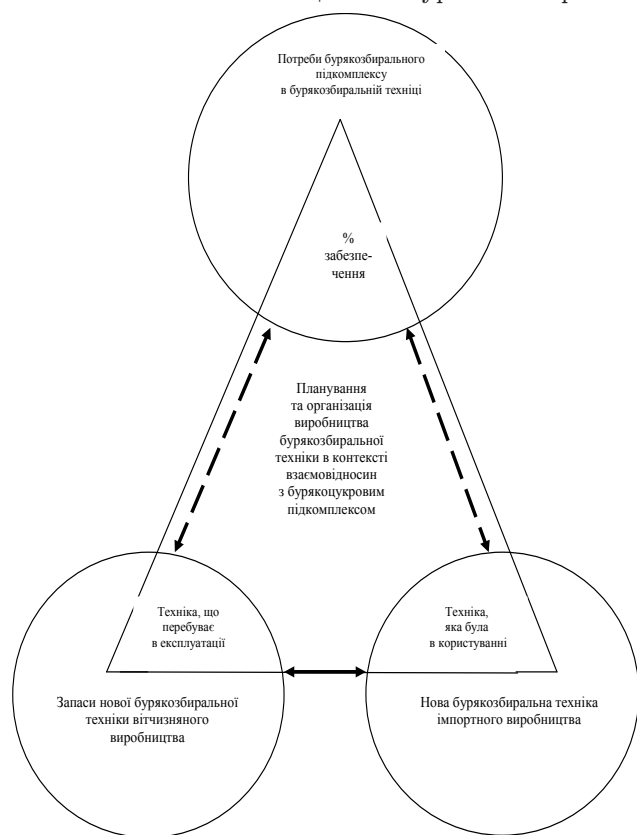
Виклад основного матеріалу дослідження. Характеристика можливих інноваційно-логістичних засад трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування в контексті взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом відображені на рис. 1.

Поряд із вітчизняною технікою на ринку наявні комбайни іноземного виробництва: як нові, так і ті, що були у користуванні.

Перед вітчизняними виробниками і покупцями сільськогосподарської техніки стоїть проблема – як зробити виробництво своєї продукції конкурентоспроможним у контексті Європейського ринку.

Завданням для виробника є – створення такого комбайна чи агрегата, який би перевершував свої аналоги і повною мірою задовольняв потреби споживача. А перед покупцем стоїть питання: як вибрати з певної кількості сільськогосподарської техніки таку, яка б задовольнила його потреби та

створила умови для ефективного господарювання, а отже мала б сильні позиції в конкурентній боротьбі.

Рис. 1. Інноваційно-логістичні засади трансформації підприємств сільськогосподарського машинобудування в контексті взаємовідносин з бурякоцукровим під комплексом*

* [Розроблено авторами]

П. Хейне вважає, що конкуренція є прагненням якомога краще і повніше відповідати критеріям доступу до рідкісних благ [6].

Й. Шумпетер визначав конкуренцію як суперництво старого з новим, з інноваціями [8].

Ф. А. Хаєк відзначає, що конкуренція – процес, завдяки якому люди здобувають і передають знання [5].

М. Портер зазначає, що конкуренція – динамічний процес, який безперервно змінює економічний ландшафт, на якому з'являються нові товари, нові шляхи маркетингу, нові виробничі процеси і нові ринкові сегменти [4, с. 118].

Російський учений Ліфіц І. М. зазначає: «Конкуренція – задум чесної економічної боротьби, у якій

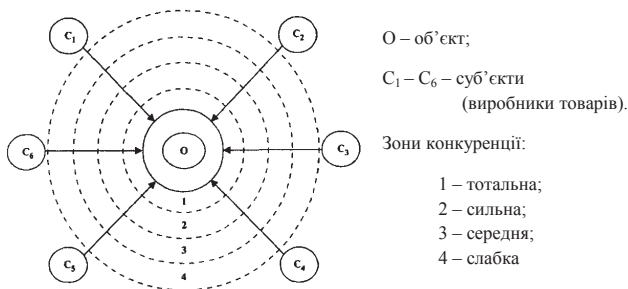
за наявності різних шансів у кожній зі сторін перемога вміліша й заповніша» [1].

Саблук П. Т. зазначає, що конкуренція – слово латинського походження і перекладається як «змагання, суперництво». Це явище не виникає автономно. Для створення конкуренції потрібні певні передумови [7].

А. Юданов стверджує, що під ринковою конкуренцією можна розуміти боротьбу фірм за обмежений обсяг платоспроможного попиту споживачів, яка ведеться на доступних сегментах ринку [9].

М. Ліфіц зазначає: «Є діалектичний зв'язок між конкуренцією та конкурентоспроможністю – одне випливає з іншого» [4].

Тобто конкуренція як суперництво в разі скорочення пропозиції сприяє підвищенню ціни, а при надлишку пропозиції – навпаки. А. Сміт розробив механізм конкуренції, який об'єктивно врівноважує галузеву норму прибутку. Суть механізму зводиться до того, що конкуренція приводить до оптимального розподілу капіталу та праці. Гнучкість і точність механізму конкуренції виражається в тому, що лише мобільні фірми, які миттєво адаптуються і реагують на будь-які зміни в навколишньому середовищі й випускають якісну та недорогу продукцію, перебувають у найвигіднішому становищі. Дослідник визначив головний принцип конкуренції – принцип «невидимої руки». Він регулює ефективну діяльність та відповідність приватних і суспільних інтересів. «Невидима рука» спрямовує підприємців до мети, яка зовсім не входила до їхніх інтересів. Підприємці, які змушені діяти відповідно до певних «ідеальних» планів розвитку економіки, безжально витісняючи фірми, що виробляють непотрібну продукцію, нерідко більш дієво служать інтересам суспільства. А. Сміт визначив основні умови ефективної конкуренції: 1) велика кількість продавців і покупців; 2) вичерпна інформація про ринок; 3) мобільність використовуваних ресурсів; 4) неспроможність кожного продавця впливати суттєво на зміни ринкової ціни товару [2].

Рис. 2. Схема взаємозв'язків між конкуренцією і трансфоспроможністю на основі променевої моделі конкуренції*

* [Розроблено авторами]

Природно, що категорії «конкуренція» і «конкурентоспроможність» мають належати до фіксованого періоду часу і до конкретного ринку. В розглянутих умовах зв'язок між конкуренцією та трансфоспроможністю підприємств можна уявити, як це показано на рис. 2.

Щоб проаналізувати поняття конкурентоспроможності, необхідно визначити її місце серед інших понять. Аналіз літературних джерел свідчить, що немає єдиного визначення конкурентоспроможності, а тим більше – єдиного підходу при визначенні цього поняття.

Трансфоспроможність вітчизняних машинобудівних підприємств розглядають як можливість їх

адаптації до вимог стандартів європейського ринку. Іншими словами, трансфоспроможність є поняттям відносним.

Трансфоспроможність підприємств залежить від життєвого циклу, на стадії якого перебуває в певний час виробництво.

Поняття «трансфоспроможність товару» і «трансфоспроможність фірми» тісно пов'язані між собою, оскільки фірма здатна лише тоді ефективно працювати, коли вона виробляє й реалізує конкурентоспроможний товар.

Крім того, підприємство, яке є трансфоспроможним може випускати товар, що знаходиться на заключній стадії свого життєвого циклу.

У свою чергу, трансфоспроможність – це здатність об'єкта, що володіє визначеною часткою відповідного релевантного ринку, яка характеризує ступінь відповідності інноваційно-логістичних техніко-функціональних, економічних, організаційних й інших характеристик об'єкта вимогам споживачів, визначає частку ринку, що належить даному об'єкту й перешкоджає перерозподілу цього ринку на користь інших об'єктів. У свою чергу, розробка теоретичних і методичних положень, а також практичних рекомендацій щодо впровадження організаційно-економічних механізмів виявлення та підвищення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей відродження підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах із врахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом є одним із напрямків її відродження.

У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: абстрактно-логічний, аналізу та синтезу; статистико-економічний, зокрема, його прийоми – групування, індексний (для встановлення зв'язків та залежностей між конкурентоспроможністю виробництва бурякоцукрової техніки та системними соціально-економічними чинниками), динамічні порівняння; графічний, нормативний; монографічний; СVP-аналізу (для розрахунку меж беззбиткового використання машин) тощо.

Висновки та подальші дослідження. Подано трактування сутності й поняття категорій «адаптивнотрансформаційна здатність» підприємства сільськогосподарського машинобудування, «трансфоспроможність виробництва», продукції сільськогосподарського машинобудування, за рахунок взаємозв'язку з конкурентоспроможністю.

Отримані результати направлені на забезпечення раціонального поєднання трансформації та адаптації підприємств сільськогосподарського машинобудування в контексті взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом в сучасних умовах господарювання.

Визначено взаємозв'язок між конкуренцією і трансфоспроможністю, дано практичні рекомендації щодо впровадження організаційно-економічних механізмів виявлення і підвищення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей відродження підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах із врахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом.

Таким чином на підставі аналізу літературних джерел, присвячених проблемі вирішення питань трансформації підприємств машинобудівної галузі, з метою активізації ролі вітчизняної аграрної науки в процесі адаптації підприємств доцільно використовувати різні варіанти фінансування та стимулювання науково-дослідних робіт. За відсутності об'єктивних коштів у товаровиробників галузі держава повинна брати безпосередню участь у визначенні

стратегічних напрямів використання досліджень та їхнього повного фінансування. Можна припустити, що в майбутньому поширяться варіанти фінансування науково-технічних досліджень самими товаровиробниками. Це забезпечить, з одного боку, орієнтацію інноваційних розробок на конкретні потреби і запити виробників, а з іншого – полегшить реалізацію наукових досліджень. Отже, за таких

умов буде здійснена розробка теоретичних та методичних положень, а також практичних рекомендацій щодо впровадження організаційно-економічних механізмів виявлення і підвищення рівня адаптивнотрансформаційних здатностей відродження підприємств сільськогосподарського машинобудування на інноваційно-логістичних засадах із врахуванням взаємовідносин з бурякоцукровим підкомплексом.

Список літератури:

1. Большой экономический словарь / [ред. А. Н. Азрилиян]. – М.: Ин-т новой экономики, 2002. – 1280 с.
2. Классика экономической мысли: соч. / В. Петти, А. Смит, Д. Рикардо [и др.]. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000.
3. Лифиц И. М. Конкурентоспособность товаров и услуг. – М.: Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. – 464 с.
4. Портер М. Е. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов / М. Е. Портер.; пер. с англ. И. Минервин. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 452 с.
5. Хайек Ф. А. Право, законодательство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: В 3 т. / Ф. А. Хайек; пер. з англ. Н. Комарова. – К.: Сфера, 2000.
6. Т. 3: Політичний устрій вільного народу. – К.: Сфера, 2000 – 252 с.
7. Хейне П. Экономический образ мышления: Пер. с англ. / П. Хейне. – М.: Новости, 1991.
8. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку: монографія / П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська, В. І. Власов [та ін.]; Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»; ред. П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.
9. Шумпетер Й. А. История экономического анализа: В 3 т. / Санкт – Петербургский гос. ун-т экономики и финансов; Высшая школа экономики (Москва) / Й. А. Шумпетер [Марк Перлман (предисл.)]. – СПб.: Экономическая школа, 2004. – VIII, с. 495–988. Т. 1 – СПб.: Экономическая школа, 2004 – LVI, 494 с.
10. Юданов А. Ю. Конкуренция: теория и практика: Учеб.-практ. пособие / А. Ю. Юданов; Ассоциация авторов и издателей «Тандем» – М.: Акалис, 1996. – 272 с.

Дидоренко Т.В.

Тернопольский национальный экономический университет

«ТРАНСФОСПОСОБНОСТЬ» И «АДАПТИВНОТРАНСФОРМАЦИОННАЯ СПОСОБНОСТЬ» ПРЕДПРИЯТИЙ В КОНТЕКСТЕ ИННОВАЦИОННО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПЕРЕОБРАЗОВАНИЙ

Аннотация

В статье подано трактовки сущности и понятия категорий «адаптивно-трансформационная способность» предприятия сельскохозяйственного машиностроения, «трансфоспособность производства», продукции сельскохозяйственного машиностроения, за счет взаимосвязи с конкурентоспособностью. Полученные результаты направлены на обеспечение рационального сочетания трансформации и адаптации предприятий сельскохозяйственного машиностроения в контексте взаимоотношений с свеклосахарным подкомплексом в современных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: конкурентоспособность, адаптивно-трансформационная способность, трансфоспособность производства, инновации, свеклосахарная отрасль.

Didorenko T.V.

Ternopil National Economic University

«TRANSFORMATIONS» AND «ADAPTIVE AND TRANSFORMATIONAL ABILITY» ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF INNOVATION AND LOGISTIK TRANSFORMATIONS

Summary

In the article the interpretation of the essence and concept categories of «adaptive-transformational ability» Enterprise of Agricultural Engineering «transformations production» of agricultural machinery, due to the relationship with competitiveness. The results are aimed at ensuring the rational combination of transformation and adaptation of agricultural machine building enterprises in the context of relations with the sugar beet sector in a modern business environment.

Keywords: competitiveness, adaptive-transformation ability, transformations production, innovation, sugar beet under complex.